

εώρησα δὲ σκόπιμον νὰ καταχωρίσω καὶ χρονολογικὸν πίνακα τῶν γνωστῶν εἰς ἐμὲ νοταρίων Ζακύνθου, οἵτινες καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, μάλιστα διὰ τῆς μελέτης τῶν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἀξιώματος ἀπορρεόντων προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν νεοελληνικὴν ἱστορικὴν ἔρευναν παρουσιάζουν βεβαίως ἱκανὸν ἐνδιαφέρον.

ΠΡΩΤΟΙ ΝΟΤΑΡΙΟΙ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Περὶ τῶν πρώτων νοταρίων Ζακύνθου ἐλαχίστας πληροφορίας ἔχομεν. Φαίνεται ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐθεσπίσθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη χρόνων τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἑνετικῆς κυριαρχίας. Ποῖοι ὅμως ἦσαν οἱ πρώτοι νοτάριοι ἀγνοοῦμεν. Ὑπὸ τοῦ Σπ. Δὲ Βιάζη¹ θεωρεῖται ἀρχαιότερος ἐξ αὐτῶν ὁ ἱερεὺς Νικ. Φραγκόπουλος, ἐργασθεὶς ἀπὸ τοῦ 1503 μέχρι τοῦ 1537. Εὐρίσκω πάντως τοῦτον σημειούμενον ὡς νοτάριον ἐν τῷ ἀποκειμένῳ εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους Πρακτικῷ τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (15^{ος} αἰών)², ἐν φ. 116^γ, εἰς πράξεις τῶν ἐτῶν 1526 καὶ 1527: «*Ἱερέας νικολά(ος) ὁ Φραγκιώπουλ(ος) δημοσι(ος) νοταρι(ος) βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ οἰκονόμ(ος)*».

Ἐν τῷ αὐτῷ πρακτικῷ διεσώθη πράξις τοῦ ἀγνωστοῦ ἄλλοθεν ὡς νοταρίου πρωτοπαπᾶ Ζακύνθου Ἀντωνίου Στράτορος³, ἀπὸ 1 Αὐγούστου 1507, ἣν καὶ ἐκδίδω ἐνταῦθα ὡς τὴν παλαιότεραν διασωθεῖσαν νοταριακὴν πράξιν τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἑνετοκρατίας, ἀποκαλύπτουσιν ὅ^{τι} αἶμα καὶ ἀγνωστον νοτάριον τῆς νήσου⁴:

[Γ. Α. Κ., Χγφ. 45, φ. 77^γ]

† Ἐνονομ(α)τ(ι) τοῦ Χ(ριστο)ῦ ἀμήν. τοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως ἀφζ' αὐ²γους(ου) α' ἐν τῷ κάστροζακύνθου. διὰ τοῦ παρόντος γράμμ(α)τος γινετ(αι) ἐμ-

¹ Σπ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ σταφίδος ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ, Παρνασσός, τόμ. ΙΓ' (1893), σελ. 72, σημ. ("Ἰδ. καὶ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ἱερεῖς Συμβολαιογράφοι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 7).

² Τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πρακτικοῦ τούτου ὀφείλω εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Διονύσιον Ζακυθινόν, ὅστις παλαιότερον εἶχεν ἀρχίσει τὴν μελέτην καὶ περιγραφὴν αὐτοῦ, συνέστησε δὲ τελευταίως εἰς ἐμὲ νὰ μελετήσω καὶ ἐκδώσω τὸ πρακτικὸν εἰς εἰδικὴν παρασκευαζομένην ἤδη περὶ αὐτοῦ ἐργασίαν. Καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου ὅπως ἐκφράσω ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν σεβαστόν μου καθηγητὴν θερμὰς εὐχαριστίας.

³ Ὑπὸ τοῦ Α. Χ. ΖΩΗ, Ἱστορία τῆς Ζακύνθου, ἐνθ' ἄν., σελ. 301, ὁ Ἀντώνιος Στράτορας ἀναφέρεται ὡς Πρωτοπαπᾶς μόνον τῷ 1510!

⁴ Γεν. Ἀρχ. τοῦ Κράτους Ἀρ. χγφ. 45. φ. 77^γ. Ἐν φ. 85^ν [= 4^η σελὶς τοῦ Ἑγγράφου] ἀναγινώσκεται: «Γραφῇ Ἰω' τοῦ Κουλούμαρδου ἀπὲ το | κερῇ ^{πρ} _{αδ} ἡ.»

φανες τοις³ πᾶ(σ)ιν ὅπως ὁ θεόφιλεστατος ἐπίσκοπος κεφαλων(ία)ς καὶ Ζακύνθου μι-
σερ⁴ μάρκο δὲ Φραντζέσκis ἐσὺμφώνησ(ε) μετὸν κυρ(ιον) ἰῶ κουλούμαρδον καὶ
ἐποι⁵ησαν ἀνταλαγὴν καὶ ἔδοσεν ὁ θεόφιλεστατος ἐπίσκοπος πρ(ὸς) τὸν κυρ(ιον) ἰῶ
κου⁶λούμαρδον τὸ ἥμισι ἀμπελ(ι) τὸ οἶσον τοῦ ἔρχετον εἰς δικαίωμα· ἐν τῇ τοπο⁷θε-
σια τοῦ κερiv λεγόμενο ἀπελάτῃ· τὸ ὁποῖον ἀμπέλ(ι) κρατῇ ὁ αὐτὸς κυρ(ιος) ἰῶ ἔ⁸νε
δὲ πλησίον καὶ συνεγγίσ κα(α)τ(ὰ) ἀνατολὰς μετὰ ἀμπελίiv ἀντωνίου ἀγαλλιῶτῃ⁹
διτικὸς μὲ ἀμπέλ(ι) τοῦ π(α)π(ὰ) κυρ λουκᾶ· ἄρκτος μὲ ἀμπέλ(ι) Φραντζέσκου
τ¹⁰₁₁ πουλοπιάση μεσημβρία ἀμπελ(ι) Γεωργίiv τοῦ κλάδῃ· καὶ ὁ ρηθεῖς κῡρ(ιος) ἰῶ ἔδο¹¹
σεν τοῦ θεόφιλεστάτου ἐπισκόπου εἰς ἀνταλαγὴν τοῦ ἀμπελίiv· Γ'αδοῦρι ἄ¹² με τοιού-
τον πάτον καὶ συμφωνεiv ὅτι νὰ ὀφίλλει ὀρηθεῖς κυρ(ιος) ἰῶ νὰ πληρώνι¹³ κατ'ἑτος
τῆς ἐπισκοπῆς τὴν κρασοδεκατια κα(α)τ(ὰ) τὴν τάξιν καὶ συνήθειαν¹⁴ τῆς Ζακύνθου·
πληρώνοντα δέ, ὡς ἄνοθεν λέγομεν νὰ ἔχει παντοίαν ἄδειαν¹⁵ καὶ ἐξουσίαν εἰς τὸ εἰ-
ρημ(ένον) ἀμπέλ(ι) αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι του πολῆσ(αι), χαρίσ(αι),¹⁶ προικίσ(αι),
ἀνταλαγὴν ποιησ(αι) ποιῆν πάντα ἥτοι ἂν βούλητ(αι) καὶ νὰ μὴ δὲν ἔναι ἀνα¹⁷-
κρυν[....] τὸ καθ'ὅλου παράτινος· καὶ οὕτως ἐγγράφ(ει) ἡ παροῦσα γρα(φῇ) εἰσβεβαί¹⁸ω-
σιν καὶ ἀσφάλειαν· εἰς μαρτυρί(αν) τῶν εὐλαβεστάτων ἱερέων π(α)π(ὰ) κυρ Γε¹⁹ωργίου
παπαδάτου καὶ π(α)π(α) κῡρ μεγαλ. π(α)π(α)δάτου²⁰.

†
Αἱν. Ἐγὼ ἀντιών(ος) ἱερέ(ος) ὁ Γ'αττωρ(ας) δημόσι(ος) νοταρι(ος) βασιλικῆς
ἐρ. ἐξουσί(ας) καὶ πρωτ(ο)π(α)π(α)ς²¹ Ζακύνθου παρακληθεῖς ἔγρα(ψ)α καὶ
εἰσπίσωσιν παντων ἐδεμῇν τὸ ἡμέτερον²² σημιον ὡς ὀράται. ∞

Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ νοταρίου ἀπενέμετο κατ' ἀρχὰς εἰς κλη-
ρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἀδιακρίτως, ὑπὸ τῶν περιβλημένων διὰ τοιούτου δικαιώματος
νομομαθῶν. Τὸ τελευταῖον ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι—καὶ μετὰ τὴν
ἰδρυσιν τοῦ σωματείου τῶν νοταρίων—ὁ Ζακύνθιος λόγιος Ἀλέξανδρος Νερού-
λης¹ «ὦν δοττόρος καὶ καβαλιέρης σπιρινδόρος [de spron d'oro], κόντε κόμιτης καὶ
παλαδῖνος»², διὰ τοῦ χορηγηθέντος εἰς αὐτὸν προνομίου (2 Ἰουνίου 1562) εἶχε
τὸ δικαίωμα ἀνακηρύξεως δημοσίου νοταρίου ἐν Ζακύνθῳ, ἀφοῦ πρῶτον ἐξήταζε
τὸν ὑποψήφιον λεπτομερῶς καὶ ἔκρινεν αὐτὸν «ἄξιον τοῦ ὑπηρετεῖν καὶ ἐνεργεῖν

¹ Ἰδ. περὶ αὐτοῦ: Ρ. ΧΙΟΤΙ, Cenni sopra alcuni codici greci che si trovano nelle
bibliotheche d'Italia scritta da—. Siena 1861 (Ἰδ. καὶ Παρδώρα, τόμ. ΙΑ' (1861), σελ.
407 - 408).—Ε.Μ. ΛΕΓΡΑΝΔ, Bibliographie Hellenique...aux XV - XVI siècles. Tom. I. Pa-
ris 1885, σελ. 254 - 258, 297 - 299.—ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Notice biographique sur Jean et Théodose
Zygomalas. Paris 1889, σελ. 85 - 86, 93 - 94.—Α. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, Ἑπετηρίς
Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. ΙΕ' (1939), σελ. 79 - 84.

² Α. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, ἐνθ' ἀν., σελ. 83, ἐν πράξει [1567] ἀναγορεύσεως νοταρίου
Γ. Βαλέντη—Χανιώτη.